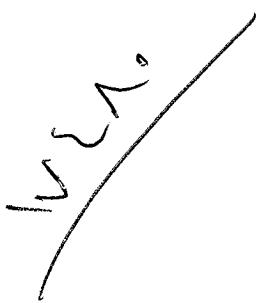

بنام خدا

دانشگاه شهید بهشتی

مرکز اطلاعات مارک علی زین
تهریت مارک

دانشکده علوم زمین

گروه جغرافیا

پایان نامه

کارشناسی ارشد جغرافیای انسان

موضوع

برآورده امکانات جغرافیائی دشت مشهد جهت توسعه کشاورزی
(نمونه دهستان چهاران)

استاد راهنمای کریم ضیاء توانی

استاد مشاور کریم محمد حسین پاکیزه

نگارش

علی اصفهانی

بعن ۱۳۷۱

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	پیشگفتار
۳	طرح مساله و هدف از تحقیق
۷	بخش اول : محیط طبیعی
	فصل اول : زمین شناسی پستی و بلندیها
۹	الف - موقعیت جغرافیا ئی
۱۲	ب - زمین شناسی
۱۵	ج - پستی و بلندیها
۱۸	فصل دوم : خاک
۲۱	فصل سوم : آب و هوا
۲۲	الف - دما
۲۵	ب - بازندگی
۲۸	ج - تبخیر
۲۸	د - باد و جریانات هوا
۳۲	فصل چهارم : منابع آب
۳۳	الف - رودخانه ها
۳۵	ب - چشمه ها
۳۶	ج - قنات
۴۰	د - چاه
۴۵	فصل پنجم : پوشش گیا هی
۴۸	نتیجه گیری
۵۰	منابع بخش اول

صفحه

عنوان

٥١	بخش دوم : فعالیتهای اقتصادی
٥٢	فصل ششم : کشاورزی
٥٣	الف - گندم
٦٢	ب - جفندرقند
٦٢	ج - سیب زمینی
٧٠	د - حبوبات
٧٢	ه - با غداری
٧٩	نتیجه‌گیری
٨١	فصل هفتم : دامداری و دامپروری
٩٢	فصل هشتم : مالکیت و نظا مهای حاکم بر جامعه روستائی
٩٢	الف - مالکیت برآ رضی
١٠٣	ب - قشرهای اجتماعی
١٠٨	ج - نظا مهای وشیوه‌های آبیاری در دشت مشهد
١١٢	د - نظا مهای زراعی سنتی (تعاونیهای کهن)
١١٦	منابع بخش دوم
١١٧	بخش سوم : جمعیت و سکونتگاههای روستائی
	فصل نهم : ویژگیهای جمعیت
١١٩	الف - توزیع و تراکم جمعیت
۱۲۴	ب - تغییرات جمعیت در حوضه علیاً کشف رود
۱۳۰	ج - تغییرات جمعیت در سطح روستاهای دهستان چناران
۱۳۶	د - ویژگیهای جمعیت (ساختار سنی - اشتغال)
	فصل دهم : جمعیت و خصوصیات شهرچناران
۱۳۹	الف - ویژگیهای جمعیت
۱۴۱	ب - بافت شهری ربری زمین

١٤٤	فصل یا زدهم : ا مکانات زیربنا ئی و سیستم خدمات دردهستا ن چنان را ن
١٤٨	فصل دوازدهم : رابطه شهر و روستا
١٥٦	فصل سیزدهم : سکونتگاههای روستائی
١٥٦	الف - مساکن کوهستانی
١٥٨	ب - مساکن درنواحی صاف و هموار داشت
١٦١	منابع بخش سوم

مسائل و مشکلات کشاورزی

١٦٢	۱- تقطیع اراضی
١٦٦	۲- نبودالگوی کشت
١٧٠	۳- تسریع شهرنشینی (ساخت شهرگلبهار)
١٧١	۴- عدم استفاده صحیح از امکانات موجود

پیشنهادات

١٧٢	۱- ساماندهی فضائی امکانات موجود
١٧٥	۲- آموزش و آشنازی کشاورزان با کشت مکانیزه
١٧٧	۳- اقدامات زیربنا ئی جهت استفاده بهتر از محیط طبیعی
١٧٧	نتیجه گیری :
١٨٠	منابع

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۴	جدول ۱ - میانگین آمارجوى ایستگاه چناران ۱۹۷۰-۸۴
۴۳	جدول ۲ - حجم استحصال آب از منابع مختلف دردشت مشهد و دهستان چناران
۵۴	جدول ۳ - سطح زیرکشت و تولیدگندم در چند کشور جهان
۵۶	جدول ۴ - کشت و تولیدگندم در نه روستای دهستان چناران
۵۸	جدول ۵ - هزینه تولیدگندم در سطح یک هکتا ردردهستان چناران ۱۳۷۱
۶۴	جدول ۶ - سطح زیرکشت و راندمان تولید چغندر قندرنه روستای دهستان چناران ۱۳۷۱
۶۶	جدول ۷ - هزینه تولید چغندر در سطح یک هکتا ردردهستان چناران ۱۳۷۱
۶۸	جدول ۸ - سطح زیرکشت و تولید سیب زمینی در چهار روستای دهستان چناران
۶۹	جدول ۹ - هزینه تولید سیب زمینی در سطح یک هکتا ردردهستان چناران ۱۳۷۱
۷۵	جدول ۱۰ - سطح باغات و نوع درختان در نه روستای دهستان چناران سال ۱۳۷۱
۸۸	جدول ۱۱ - وضعیت دامپروری نیمه سننی (گا و شیری) در نه روستای دهستان چناران
۸۹	جدول ۱۲ - متوسط هزینه یک راس گا و (نژاد دورگه) در دهستان چناران ۱۳۷۱
۹۰	جدول ۱۳ - درآمد یک راس گا و (نژاد دورگه) دهستان چناران ۱۳۷۱
۹۴	جدول ۱۴ - وضعیت مالکیت در نه روستای دهستان چناران
۱۲۰	جدول ۱۵ - جمعیت و مساحت دهستانی های غربی دشت مشهد ۱۳۶۵
۱۲۶	جدول ۱۶ - تغییرات جمعیت در دهستان چناران براساس آمار ۱۳۴۵-۱۳۶۵
۱۳۰	جدول ۱۷ - طبقه بندي آباديهای دهستان چناران براساس جمعیت
۱۳۸	جدول ۱۸ - شاغلین دهساله و بیشتر بر حسب گروههای عمده فعالیت به تفکیک دهستانها
۱۴۰	جدول ۱۹ - گروههای سنی شهر چناران در سال ۱۳۶۵
۱۴۲	جدول ۲۰ - فعالیت شاغلین شهر چناران
۱۴۳	جدول ۲۱ - فضاهای بخشهاي مختلف شهری سال ۱۳۶۸ و پیش‌بینی سال ۱۳۷۸
۱۴۶	جدول ۲۲ - امكانات خدماتی در سطح دهستان چناران در سالهای ۱۳۶۵-۱۳۵۵

(پنج)

فهرست نقشه‌ها

صفحه	عنوان
۸	۱ حوضه موردهمایی
۹	۲ حوضه آبریز کش رو
۱۷	۳ نقشه طبقه بندی شیب اراضی
۲۰	۴ نقشه طبقه بندی قابلیت اراضی
۳۹	۵ شبکه قنات اطراف مشهد
۴۲	۶ خطوط هم عمق دشت مشهد
۴۴	۷ پراکندگی منابع آب دردهستان چنان
۶۱	۸ قلمرو پیشنهادی جهت کشت محصولات عمده دردشت مشهد
۸۳	۹ محدودهٔ مراتع و اراضی کشاورزی دهستان چنان
۹۱	۱۰ پراکندگی مراکز دیروری دردهستان چنان
۹۹	۱۱ وضعیت مالکیت دردهستان چنان
۱۲۳	۱۲ تراکم جمعیت دردهستان چنان
۱۲۸	۱۳ پراکندگی سکونتگاههای روستائی دردهستان چنان
۱۵۵	۱۴ حوزهٔ نفوذ شهر مشهد را رتباط با جمع آوری شیراز سطح دهستان چنان

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۳	کلیموگرام ایستگاه چناران
۲۲	منحنی آمبروترمیک گوسن
۳۱	گلباد ایستگاه چناران
۷۸	نسبت سطح زیرکشت و آب مصرفی محصولات عمده دردهستان چناران
۸۴	جا بجا ئی نیمه کوچ نشینان اخلمد بین ییلاق و قشلاق
۱۲۱	نسبت جمعیت و مساحت دهستانهای غرب دشت مشهد
۱۲۲	جمعیت دهستان چناران درسه دوره سرشماری ۱۳۴۵-۵۵-۶۵
۱۳۷	هرم سنی جمعیت روستا ای حوضه کشف رود
۱۶۸	تولید و قیمت سیب زمینی دریک دوره آماری ده ساله در خراسان

پیشگفتار

اولین باری که فکر بررسی و پژوهش مسائل کشاورزی دشت مشهد در ذهنم

پیدا شدتا بستان سال ۱۳۶۹ بود در یکی از مسافرتها بیی که به شمال خراسان

داشتم متوجه شدم کشاورزی دشت مشهد با یک بحرا ن موافق است بحرا نی که

بیشترنا شی از عملکرد بدا نسانها سرجشمه گرفته و ممکن است کشاورزی این

منطقه را به طرف نابودی سوق دهد آن روتصمیم به مطالعه دریخش کوچکی

از این دشت یعنی دهستان چنان را ان گرفتم .

تحقیق حاضر حاصل مطالعات میدانی از یک طرف و تهیه آما روا رقا مو

فیش بردا ری از منابع موجود در حدا مکان از طرف دیگراست در مطالعات میدانی که

عموما " در تابستان ۱۳۷۱ انجام گرفت ضمن حضور در اکثر مناطق دهستان چنان

از زندیک با مسائل آشنا شدم و در نهایت تصمیم به مطالعه دقیق تر در چند

روستای نمونه گرفتم از آن رو ۹ روستا از میان حدود ۱۰۰ آبادی دهستان

چنان را ان انتخاب وا زندیک با مسائل آنها آشنا شدم علاوه بر آن در شهر مشهد با جند

نفر از مهاجرین این دهستان سا عتها گفتگو و صحبت کردم تا شناخت بهتری از مسائل

پیدا کنم با همه تلاش و کوششی که در طول دو سال انجام دادم اذعان می دارم که

مطالب این تحقیق به دور از اشکال و ایراد نیست امیدوارم در آینده بتوازنم با

تجربه‌ای که از این تحقیق کسب شموده‌ام مطالعات مشابه‌ای با اشکالات کمتر
آنچه دهم در پایان لازم است آن دکتر حسن ضیاء تووانا و دکتر محمد حسین
پاپلی یزدی که صمیمانه راهنمایی این تحقیق را بر عهده داشتندواز هیچ گونه
تلashی دریغ ننمودند صمیمانه سپا سگزا ری کنم . همچنین از کلیه روستائیان
منطقه که با خلق و خوی خوش پذیرا و مشوق اینجا نب بودند تشکرمی کنم .

علی اصغر کدیور - بهمن ۱۳۷۱

" طرح مساله و هدف از تحقیق "

هرچه دربستر زمان به جلو حرکت می کنیم جمعیت افزایش پیدا می کند و نیازهای جدیدی بوجود می آید. منبع اصلی تامین نیازهای ما دی انسان محیط طبیعی است. مشکلی که امروزه بشر به آن می انداشتم محدودیت منابع طبیعی دربرا بر نیازهای نامحدودا وست. کشاورزی که قدمت طولانی دارد مهمترین شیوه بهره بردا ری از محیط طبیعی جهت رفع نیازهای اولیه انسان است، انسان اولیه بعدا ز مرحله، شکار فلاحت پیشه کرده در نتیجه تمدنها ای اولیه در شواحی حاصلخیز بین النهرين و نیل شکل گرفت. از آن زمان تا کنون نوع و شیوه های بهره وری همواره در حال تغییر و تحول بوده که این تغییرات غالبا " باشد و توسعه کشاورزی و بهره وری بهتر از زمین همراه بوده است. انقلاب صنعتی نقطه، عطفاً بین تحولات و دگرگونیها بود، که در این رهگذر کشورها صنعتی همواره فکرا استفاده از منابع طبیعی سایر ملل را مدنظر داشته و دارند. بخشش کشاورزی در این تا اواخر قرن نوزدهم بصورت خودکفا و بدون ارتباط با اقتصاد جهانی زیر بنای اصلی اقتصاد کشور را تشکیل می دادند کثیر نیروی فعال کشور در این بخش مشغول بودند. آقای احمد اشرف در این ارتباط می گوید: " دردهه های آخر قرن گذشته اقتصاد کشور به اقتصاد توانمند و سلطه جوی جهانی پیوند

یا فت و بخش کشاورزی و جامعه روستائی نیز در انطباق و همساز با اوضاع و حال

جدید که خصوصیات نیمه استعمالی داشت در مسیر دگرگونی قرار گرفته^(۱) . این

تحولات همواره با کاهش سهم بخش کشاورزی در تولید داخلی همراه بود، بعنوان

مثال در سال ۱۳۴۹ سهم کشاورزی در تولید داخلی حدود ۵۰ درصد بود، که در سال

۱۳۴۸ این مقدار به ۳۲ درصد و در سال ۱۳۴۰ به ۳۵/۵ درصد کاهش پیدا کرد.

صلاحات ارضی و تحولات بعدی آن در دهه ۱۳۴۰ و بدنبال آن افزایش قیمت

نفت در واپسی دهه ۱۳۵۰ تحولات عمده‌ای در بخش کشاورزی و سیاستهای اقتصادی

دولت بوجود آورد. واردات محصولات غذایی نظیر گندم و برنج با عذرکودو کاهش

تولیدات داخلی شد، ورشد و توسعه کشاورزی بیشتر متوجه تولید محصولات تجارتی

وصادراتی گردید.

انقلاب اسلامی و شکل گیری نظام جمهوری اسلامی تحولات مهمی در ساختار

اقتصادی کشور بوجود آورده و خودکفایی در بخشهاي مختلف بخصوص تولید محصولات

استراتژیک کشاورزی در سر لوحه برنامه‌ها و طرحهای دولت قرار گرفت. در دهه

اول انقلاب مشکلات گوناگون از جمله جنگ تحمیلی مانع از تحقق سیاستهای اول

طرحهای عمده دولتی شد، بعد از اتمام جنگ برنامه ریزی درجهت افزایش

محصولات کشاورزی برویژه نیازهای اساسی کشور مجدداً "مطرح شد، اما بخوبی

کشاورزی با همهٔ فرازونشیبهای که در طول دهه‌های اخیر با آن مواجه بوده امروزه در راه رشد و توسعه با مشکلات عدیدهای مواجه است که برخی از آین مشکلات در سطح ملی مطرح و برخی دیگر مشکلات منطقه‌ای است. در تحقیق حاضرکه مطالعه بخشی از دشت مشهدی با شدضمن بررسی امکانات موجود جهت توسعه کشاورزی سعی برآن است که بخشی از سئوالاتی که در این رابطه مطرح است مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد که از آن جمله می‌توان به سئوالات زیر اشاره کرد.

- پتانسیل‌های طبیعی و انسانی موجود جهت توسعه کشاورزی در این منطقه کذا مند؟

- تاچه اندازه از پتانسیل‌های موجود استفاده شده است؟
- ذخائر آب منطقه تاچه اندازه پاسخگوی رشد و توسعه کشاورزی است؟
- گسترش شهرنشینی بر کشاورزی منطقه چه تاثیری خواهد گذاشت؟
- سیاست‌های رشد و توسعه کشاورزی در منطقه بیشتر با یدمتوجه چه نوع محصولاتی گردد؟
- شکل گیری شهرگلبهای روزانه این منطقه چه اثراتی بر اقتصاد روستائی و کشاورزی منطقه دارد؟
- اگر وظیفه اصلی علم جغرافیا را مطالعه رابطه بین انسان و محیط طبیعی

بدانیم ، بدهست آوردن جوابهای لازم برای سئوالات با لازیا دمشکل نخواهد بود
وما هم با آگاهی از این مطالب که ، جستجوی راه حل برای این نوع سئوالات از
وظائف اصلی جغرا فیبا و جغرا فیدانان است به طرح مساله و بررسی آن می پردازیم .
و در نهایت امیدواریم ضمن شناخت و آگاهی از مسائل طبیعی و انسانی منطقه ،
فعالیتهاي اقتصادي ، مسائل کشاورزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد و در حد
توان بخشی از موانع موجود بر سر راه رشد و توسعه کشاورزی شناشائی و معرفی شود
و همچنین در حدا مکان شیوه های مناسب تولید مطرح و معرفی گردد .

بخش اول

محیط طبیعی